HIBRID KISREPÜLŐGÉP PROPULZIÓS RENDSZER-ELEMEINEK MODELLEZÉSÉRE ALKALMAS MÓDSZER KIDOLGOZÁSA

Molnár István Tamás, Veress Árpád

BME
Vasúti Járművek, Repülőgépek és Hajók Tanszék

Magyar Repüléstudományi Konferencia

Magyarország, Budapest, 2017. 11. 16.

Tartalom

- Elektromos és hibrid rendszerek
- Referencia repülőgép választás
- A szükséges tolóerő meghatározása és a NHT
- Számítási eljárás kidolgozása és alkalmazása a szükséges tolóerő fedezése érdekében
  - Dugattyús motor
  - Gázturbinás hajtómű
  - Villanymotor

Tartalom

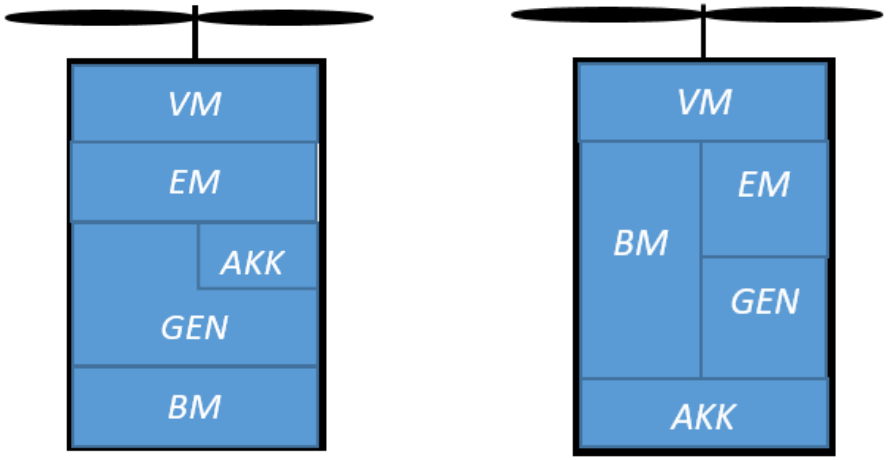
- Elektromos és hibrid rendszerek
- Referencia repülőgép választás
- A szükséges tolóerő meghatározása és a NHT
- Számítási eljárás kidolgozása és alkalmazása a szükséges tolóerő fedezése érdekében
  - Dugattyús motor
  - Gázturbinás hajtómű
  - Villanymotor

Elektromos hajtás

- Előnyök:
  - Jó hatásfok
  - Szélesebb sebességi tartományban működtethetőek
  - Kevésbé terheli meg a környezetet
  - Nagy teljesítmény és nyomaték leadása
- Hátrányok:
  - Nagy az akkumulátorok tömege kicsi energiasűrűségük miatt (~0.2kW/kg)
  - Például P_T = 400 kW, V = 300 km/h és 2500 km megtételéhez szükséges energia biztosításához több, mint 16 t akkumulátorra lenne szükség

Hibrid rendszerek

- A nagy akkumulátor tömeg kiküszöbölése érdekében született meg a hibrid meghajtás ötlete, amely az elektromos motort kombinálja egy belsőégésű motorral (dugattyús motor, gáz turbina, stb.)
  - Soros elrendezés
  - Párhuzamos elrendezés

Hibrid rendszerek

- Manapság párhuzamos elrendezést alkalmaznak
- Ennek előnye:
  - Kedvezőbb tüzelőanyag fogyasztás
- Hátránya:
  - Bonyolult hajtáslánc
  - Nagy tömeg

A jelen munkában egy olyan számítási eljárást dolgoztunk ki, amellyel összehasonlíthatóak a jelenleg rendelkezésre álló, valamint a jövőben megalkotott konstrukciók a hagyományos dugattyús, és turbólégcsavaros meghajtásokkal.

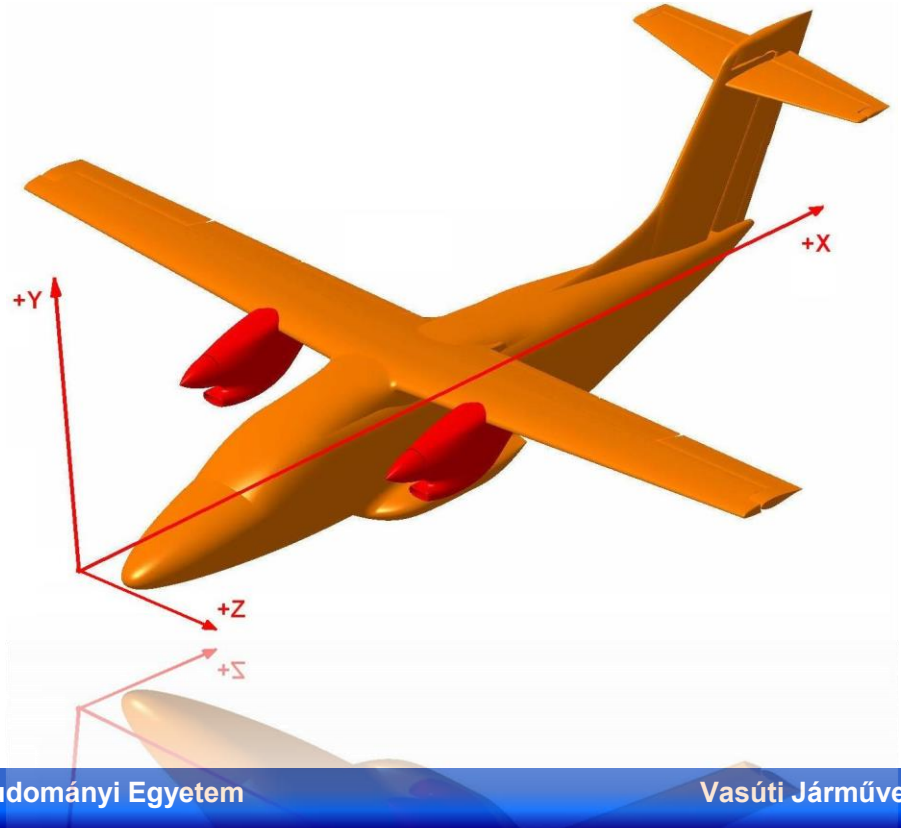
Ehhez a Normalizált Hatótávolság Tényezőt használjuk fel.

Tartalom

- Elektromos és hibrid rendszerek
- Referencia repülőgép
- A szükséges tolóerő meghatározása és a NHT
- Számítási eljárás kidolgozása és alkalmazása a szükséges tolóerő fedezése érdekében
  - Dugattyús motor
  - Gázturbinás hajtómű
  - Villanymotor

Referencia repülőgép

- A számítási eljárás felépítéséhez ki kell választanunk egy referencia repülőgépet, hogy a különböző hajtásrendszerek összehasonlíthatóak legyenek
- Az ESPOSA projektben alkalmazott repülőgép modellt választottuk:

Referencia repülőgép

- Tudnunk kell, hogy különböző sebességeken mekkora vonóerőt szükséges előállítanunk
- Egy hajtómű $V = 112$ m/s sebességen $P_T = 364$ kW tengelyteljesítményt ad le, ezért a repülőgép ellenálláserejе ezen a sebességen, két hajtómű esetén:

$$T = D = \frac{P_T * \eta_k}{V} = C_D V^2 \frac{\rho_{lev}}{2} S = \frac{2 * 364000 * 0.856}{112} = 5564\ N$$

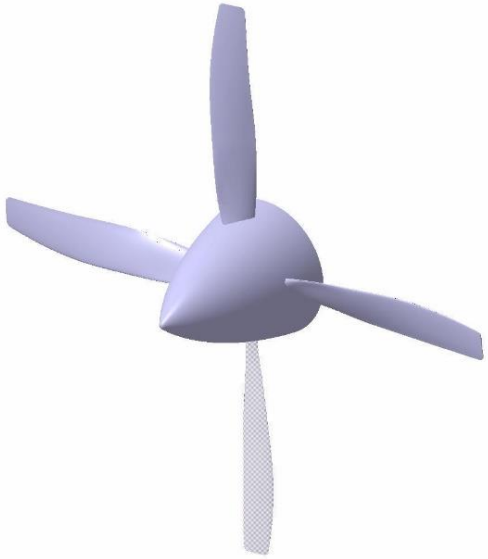
Referencia repülőgép

- Utazáskor a az ellenálláserővel megegyezik a vonóerő
- C_D, ρ és S egy konstansnak tekinthető, így több repülési sebességre is meg tudjuk határozni a szükséges vonóerőt
- Egy hajtómű esetén:

M	0.15	0.2	0.25	0.3	0.34	0.4	0.41
V [m/s]	49.27	65.69	76.53	82.11	98.54	112	131.38
D [N]	538.34	957.05	1495.39	2153.37	2782.00	3828.21	4022.01

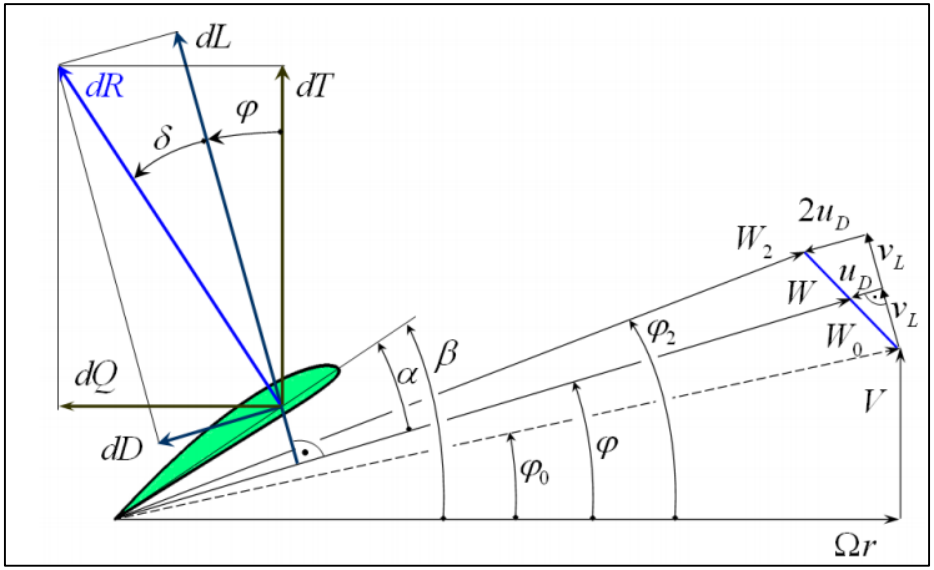
Referencia légcsavar

- AV-844-1-E-C-R-(P) típusú légcsavar
- NACA 4412 szárnyprofil a sugár 75%-ban
- 1950 RPM
- 4 db légcsavar lapát
- P_T = 364 kW, V = 112 m/s repülési sebességen

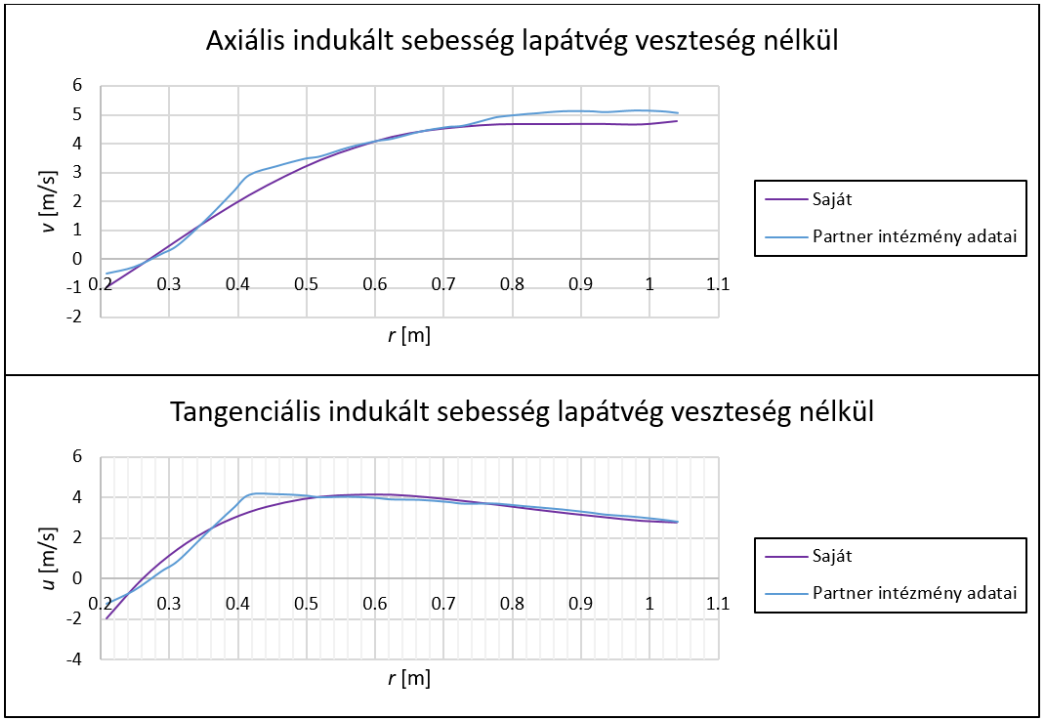
Referencia légcsavar

- Légcsavar vonóerőt MATLAB programmal számítottuk
- Schmitz-féle egyesített lapelem és impulzus elméletet alkalmaztuk

Referencia légcsavar

- A program pontosságát a partner intézmény által és általunk számolt indukált sebességek összehasonlításával ellenőriztük le, amelyek $V = 112$ m/s repülési sebességen érvényesek

- A kumulatív relatív hiba értéke kisebb, mint 4,5 %.

Tartalom

- Elektromos és hibrid rendszerek
- Referencia repülőgép választás
- A szükséges tolóerő meghatározása és a NHT
- Számítási eljárás kidolgozása és alkalmazása a szükséges tolóerő fedezése érdekében
  - Dugattyús motor
  - Gázturbinás hajtómű
  - Villanymotor

A szükséges tolóerő

- A vonóerőt több sebességre meghatároztuk
- Légcsavar beállítási szöge állandó
- Fordulatszám szabályozással állítottuk elő a repüléshez szükséges vonóerőt

M	0.15	0.2	0.25	0.3	0.34	0.40	0.41
V [m/s]	49.27	65.69	82.11	98.54	112	131.42	134.70
n [RPM]	863.64	1151.52	1439.40	1727.28	1964.00	2310.81	2404.03
T [N]	538.34	957.05	1495.39	2153.37	2782.00	3828.11	4022.13
v [m/s]	1.48	1.97	2.46	2.96	3.36	3.92	3.94
P_{LCS} [kW]	26.51	62.83	122.72	212.06	311.58	502.65	541.33
η_k	0.855672	0.855672	0.855672	0.855672	0.855687	0.824585	0.774952
P_T [kW]	30.98	73.43	143.42	247.83	364.13	609.58	698.53

NHT meghatározása

- A NHT a hajtómű, valamint az adott távolság megtételéhez szükséges üzemanyag tömegének összegével és a tolóerő hajtóműgondola ellenálláserejével csökkentett hányadosával egyezik meg
- Meghatároztuk külön dugattyús motoros, turbólégcsavaros és villanymotoros hajtásra is

$$NHT = \frac{m_{hm} + m_{tüz.a}}{T - F_{gondola}}$$

Tartalom

- Elektromos és hibrid rendszerek
- Referencia repülőgép választás
- A szükséges tolóerő meghatározása
- Számítási eljárás kidolgozása és alkalmazása a szükséges tolóerő fedezése érdekében
  - Dugattyús motor
  - Gázturbinás hajtómű
  - Villanymotor

Dugattyús motor

- Fogyasztás számítása:

- $B_t = b_t P_T$
- $b_t = \frac{1}{\eta_e H_{üa}}$
- $\eta_e = 0.3$
- $H_{üa}$ = 43.5 MJ/kg (100LL AvGas)

M	0.15	0.20	0.25	0.30	0.34	0.40	0.41
t_{rep} [h]	45.10	33.83	27.06	22.55	19.84	16.91	15.03
B_t [kg/h]	7.54	17.87	34.91	60.32	88.63	148.38	170.03
$m_{tüz.a}$ [kg]	340.11	604.64	944.75	1360.44	1758.58	2508.98	2804.98
$F_{gondola}$ [N]	119.58	212.59	332.16	478.32	13.29	53.15	119.58
NHT	1.48	1.19	1.05	0.98	0.94	0.94	0.99

Turbó légcsavaros hm.

- Fogyasztás számítása:
- $\eta_{ö} = \eta_{tüz}\eta_t\eta_{mech}\eta_k = \frac{\dot{Q}_{be}}{\dot{Q}_{égés}} \frac{P_{h,körf}}{\dot{Q}_{be}} \frac{P_T}{P_{h,körf}} \frac{P_{LCS}}{P_T}$
- $\dot{Q}_{égés} = \dot{B}_t H_{üa} = P_T \eta_{ö}$
- $\eta_{tüz} = 0.93$
- $\eta_t = 0.33$
- $\eta_{mech} = 0.97$
- $H_{üa} = 42.8$ MJ/kg (Jet-A1)

M	0.15	0.20	0.25	0.30	0.34	0.40	0.41
t_{rep} [h]	45.10	33.83	27.06	22.55	19.84	16.91	15.03
B_t [kg/h]	8.75	20.75	40.52	70.02	102.88	172.24	197.37
$m_{tüz.a}$ [kg]	394.80	701.86	1096.66	1579.20	2041.35	2912.41	3256.01
$F_{gondola}$ [N]	119.58	212.59	332.16	478.32	13.29	53.15	119.58
NHT	1.24	1.11	1.05	1.02	1.00	1.02	1.08

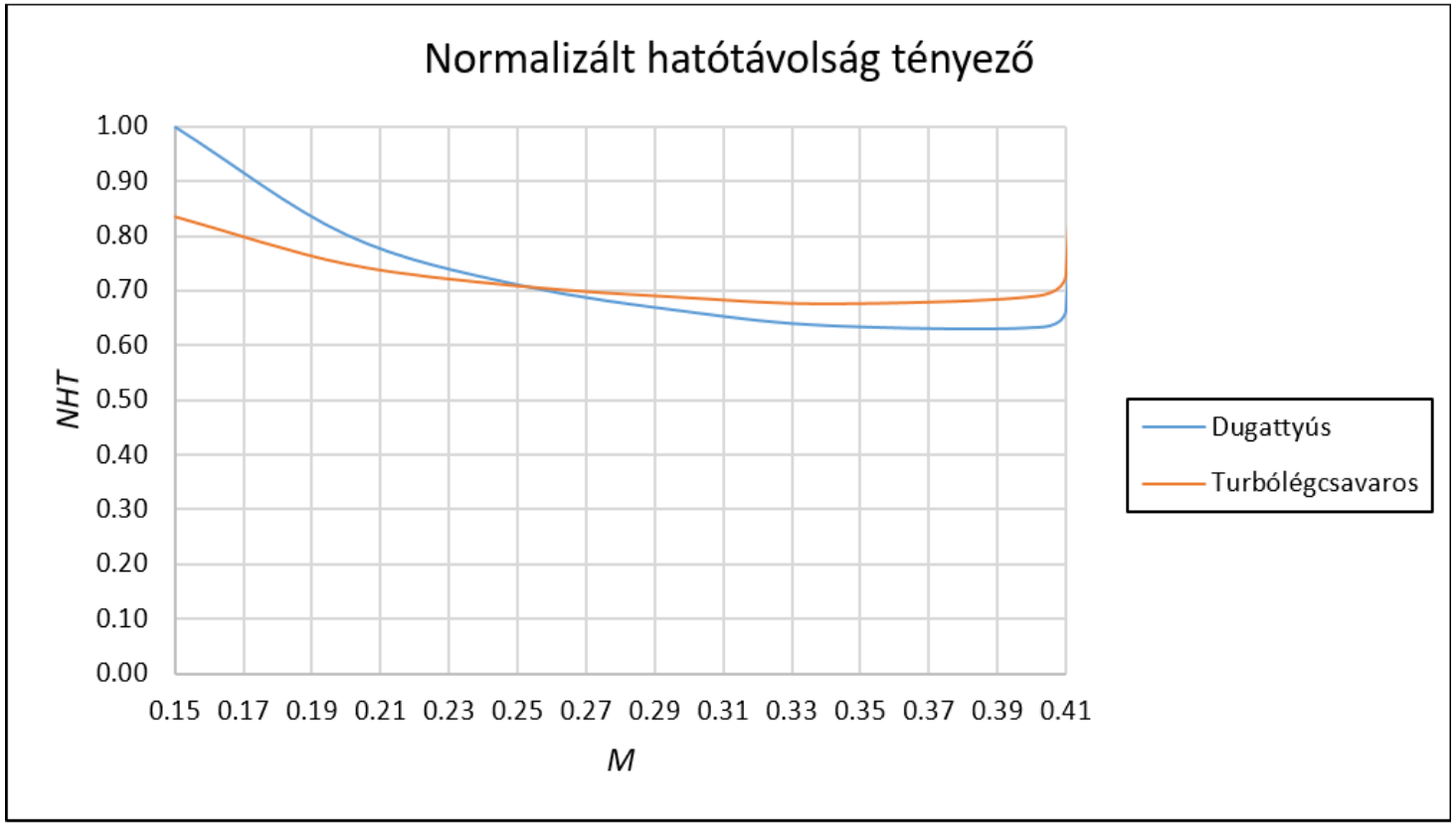
Villanymotor

- Az energiaforrás az akkumulátor, aminek tömege nem csökken repülés közben
- Kis energiasűrűséggel, tehát nagy tömeggel rendelkeznek az akkumulátorok
- *NHT* számításakor nem a tüzelőanyag mennyiségét, hanem a repülési táv megtételéhez szükséges energia biztosításához elegendő akkumulátor mennyiség tömegét vettük figyelembe

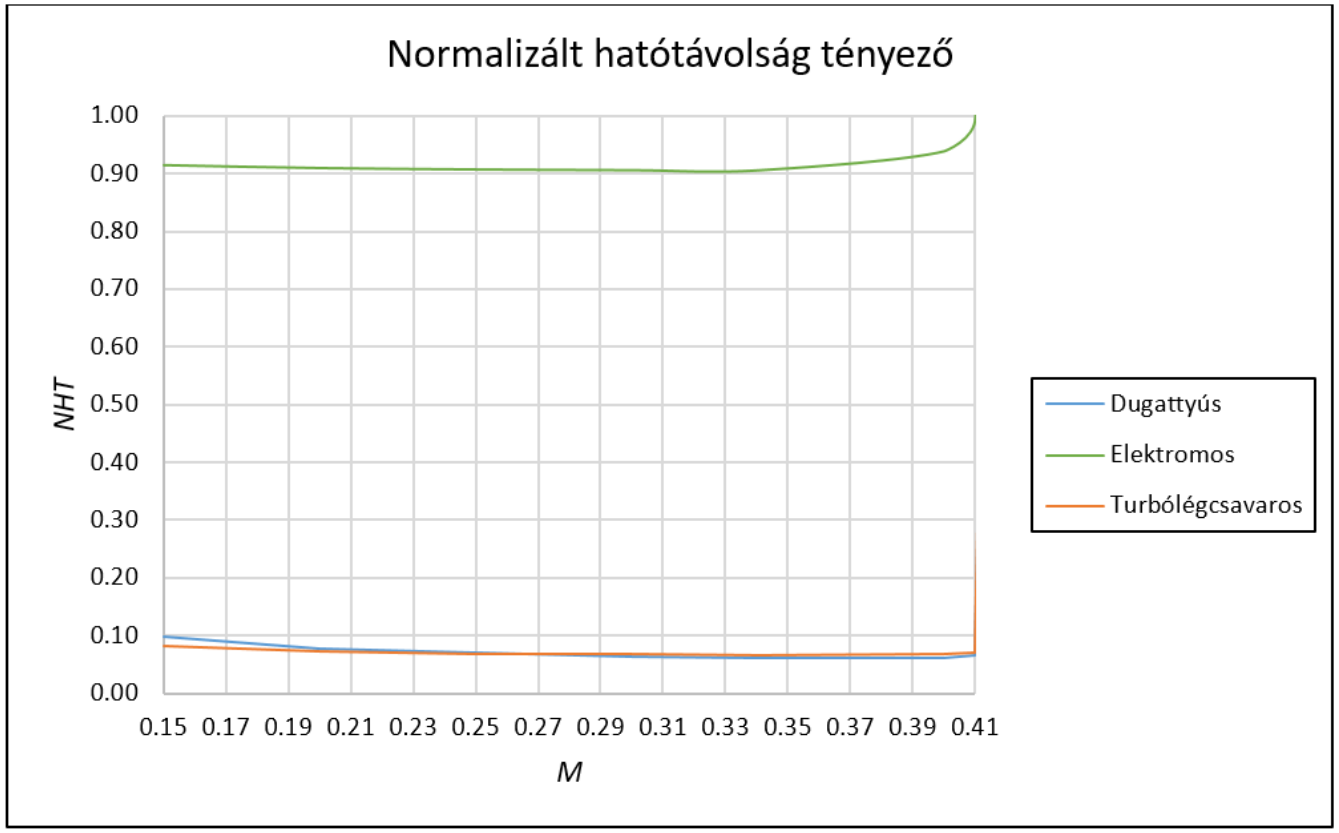
$$NHT = \frac{m_{hm} + m_{akku}}{T - F_{gondola}}$$

M	0.15	0.20	0.25	0.30	0.34	0.40	0.41
t_{rep} [h]	45.10	33.83	27.06	22.55	19.84	16.91	15.03
E_{akku} [kWh]	1397.28	2484.06	3881.34	5589.16	7224.83	10307.73	11523.78
m_{akku} [kg]	5750.13	10222.45	15972.58	23000.66	29731.82	42418.64	47422.97
$F_{gondola}$ [N]	119.58	212.59	332.16	478.32	13.29	53.15	119.58
NHT	13.83	13.79	13.77	13.76	13.76	14.26	15.17

- Dugattyús és turbólégcsavaros hajtásra meghatározott értékek, dugattyús motor legnagyobb értékére (NHT = 1.48) normalizálva:

- Dugattyús, turbólégcsavaros és villanymotoros hajtásra meghatározott értékek, villanymotoros hajtás legnagyobb értékére (NHT = 15.17) normalizálva

Konklúzió

- Tisztán elektromos esetre sokkal magasabb értékeket kapunk az NHT-re, mint a dugattyús és turbólégcsavaros esetekre, így ennek a konstrukciónak a megvalósítása a tudomány jelenlegi álláspontja szerint kevésbé lenne gazdaságos az akkumulátorok kis energiasűrűsége, ennek következtében pedig a nagy tömege miatt. Ráadásul itt is igaz a korábbi megállapítás, hogy a megnövekedett tömeg miatt még nagyobb teljesítményű villanymotorokra lenne szükségünk.
- A módszer - a megfelelő átalakításokat követően - felhasználható a különböző hibrid megoldások vizsgálatára abból a célból, hogy eldönthető legyen azok hatékonysága.

Köszönöm a figyelmet!

Molnár István Tamás
Konzulens: Dr. Veress Árpád

BME
Vasúti Járművek, Repülőgépek és Hajók Tanszék

Az előadást támogatja:

Az EFOP-3.6.1-16-2016-00014 projekt: Diszruptív technológiák kutatás-fejlesztése az e-mobility területén és integrálásuk a mérnökképzésbe